

раїні повинні стати: розроблення і впровадження у практику макроекономічного аналізу і прогнозування показників суспільної продуктивності праці; підготовка комплексної програми організаційно-економічних і нормативно-правових заходів, метою яких має стати підвищення доходів від трудової діяльності на основі використання різних джерел збільшення обсягів заробітної плати; підготовка змін і доповнень до існуючих нормативно-правових документів, що регламентують основи договірної регулювання соціально-трудових відносин щодо змісту угод різного рівня і колективних договорів з урахуванням міжнародного досвіду; активне впровадження Єдиної тарифної сітки з оплати праці в галузях бюджетної сфери, що загалом слугуватиме розроблення та впровадженню ефективної системи оплати праці в Україні [7, с. 176].

Важливо зазначити, що значення державного регулювання оплати праці полягає не у продукуванні значної кількості законодавчих актів, а в їх економічній обґрунтованості, соціальній спрямованості та дієвості. У такому контексті державне регулювання оплати праці має ґрунтуватися на реальних фінансових можливостях країни та забезпеченні збалансованості інтересів усіх верств населення України.

Література

1. Валецька О.В. Правове регулювання оплати праці : монографія / О.В. Валецька. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. – 220 с.
2. Гринів Л.С. Національна економіка : навч. посібн. / Л.С. Гринів, М.В. Кічурчак. – Львів : Вид-во "Магнолія 2006", 2008. – С. 343-363.
3. Гришкін В.О. Соціалізація економіки як реальність сучасного загально цивілізаційного розвитку / В.О. Гришкін // Актуальні проблеми економіки : зб. наук. праць. – Д. : Вид-во "Навчальна книга", 2001. – Т. 10. – С. 30-39.
4. Економічний словник. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.abc.informbureau.com>.
5. Монастирська Г.В. Проблеми регулювання оплати праці у посткризовій економіці / Г.В. Монастирська // Матеріали наук. конф. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://conferences.neasmo.org.ua/node/1732>.
6. Оплата праці: Українські реалії та перспективи реформування // Людина і праця. – 2012. – № 3. – С. 8-11.
7. Синява Л.В. Проблеми регулювання оплати праці та шляхи її вирішення в Україні / Л.В. Синява // Регіональна економіка : наук.-практ. журнал. – 2009. – № 1. – С. 171-178.
8. Соціально-економічний департамент ФПУ : матер. "круглого столу", 13 вересня 2011 р. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://profapk.dp.ua/view_article.php?id=20.

Иляш О.И., Радюк И.И. Взаимосвязь уровня жизни населения и оплаты труда в условиях социализации экономики

Освещены проблемы организации оплаты труда в системе социализации экономики, характерные для трансформационного периода развития экономики Украины. Обоснована необходимость реформирования института оплаты труда и предложены направления реформирования системы оплаты труда, которые должны происходить в рамках общей реформы социальной сферы и повышения уровня жизни населения.

Ключевые слова: социализация экономики, уровень жизни, социальная сфера, рынок труда, социальная безопасность, стоимость рабочей силы, оплата труда.

Ilyash O.I., Radyuk I.I. The interrelation between living standards and labor costs in the conditions of economy socialization

The problems of wages in the economic socialization system, which are special for the transformation period of Ukrainian economy, are examined. The necessity of the wages system

reformation is justified, and the ways of such wages system reformation are proposed as well. These improvements should be done in the framework of the global social reforms and living standards improving.

Keywords: socialisation of economy, quality of life, social sphere, labor market, social security, labor costs, wages.

УДК 331.5:338.26(477) Доц. С.С. Гринкевич, канд. екон. наук – Львівська КА

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ТА ОСВІТНЬОЇ СКЛАДОВИХ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Обґрунтовано необхідність державного регулювання трансформації використання інтелектуальної та освітньої складових трудового потенціалу для забезпечення соціально-економічного зростання країни. Зазначено прояви впливу інформаційного суспільства на трансформації використання трудового потенціалу. Проаналізовано ретроспективні особливості використання інтелектуальної та освітньої складових трудового потенціалу на макро- та регіональному рівнях. Виявлено ключові проблеми у трансформації використання інтелектуальної та освітньої складових трудового потенціалу.

Ключові слова: державне регулювання, трудовий потенціал, трансформація використання трудового потенціалу, інтелектуальна складова трудового потенціалу, освітня складова трудового потенціалу.

Постановка проблеми. Необхідність забезпечення поступового переходу України до умов інформаційного суспільства з недопущенням штучного насадження окремих його ознак до вітчизняних реалій змушує шукати нові шляхи виконання такого завдання. Регулювання формування, розвитку і використання трудового потенціалу як складної детермінованої системи може стати відмінним інструментом у цьому напрямі, через що трансформаційні процеси в його компонентній структурі повинні спричинитись через державний вплив. Актуальність проблеми підвищення ролі держави у регулюванні трансформації використання трудового потенціалу посилюється тим, що в соціально-трудовій сфері нагромаджуються негативні явища і тенденції, які проявляються у деформаціях якості трудового потенціалу, соціально-культурній деградації, погіршенні суспільного здоров'я та дезорієнтації інформаційного поля використання і розвитку трудових потенцій економічно активного населення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Зазначене актуалізує поглиблене дослідження трудового потенціалу в умовах формування інформаційного суспільства, окремі аспекти яких відображено у працях українських і зарубіжних учених. Зокрема, вагомою теоретико-методологічною базою формування, використання і розвитку трудового потенціалу є фундаментальні наукові праці В. Гесця, М. Долішнього, С. Злупка, Е. Лібанової, В. Приймака, У. Садової, Л. Семів, Л. Шаульської, Л. Шевчук, О. Амоши, О. Новікова та ін.

Постановка завдання. Обґрунтування необхідності державного регулювання трансформації використання інтелектуальної та освітньої складових трудового потенціалу на основі виявлення особливостей їх використання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вважаємо, що трансформація використання трудового потенціалу є процесом поступових чи прискорених

змін у його компонентній структурі, що зумовлені об'єктивним впливом факторів зовнішнього середовища або ж суб'єктивними впливами з боку держави для забезпечення його подальшого розвитку. Новітні умови інформаційного суспільства призводять до трансформації використання трудового потенціалу. У теоретичному аспекті найбільш яскраві прояви такого впливу полягають у такому:

- у разі стрімкого зростання глобальної конкуренції, заснованої на створенні наукомістких продуктів, трудовий та інтелектуальний потенціали стають ключовими ресурсами розвитку [6];
- трудовий потенціал за своїми базовими напрямками трансформується в інтелектуальний капітал. Ефективне використання трудового потенціалу, його трансформація в інтелектуальний капітал та інноваційний продукт через певний механізм позитивно впливає на економіку країни, галузі чи окремого підприємства [6];
- характерними ознаками нових умов економічного розвитку є звернення до людських цінностей, гуманізація виробництва, що генерує глибокі зміни у формах і методах управління та використання людських ресурсів [5];
- удосконалення регулювання трансформації трудового потенціалу потребує використання переваги спільних зусиль, яка закладена в кластерній моделі. Побудова цієї моделі розширює діагностику трудового потенціалу і є визначальною передумовою підвищення ефективності регулювання його трансформації [2, с. 30].

Узагальнено можна стверджувати, що побудова в Україні інформаційного суспільства супроводжується відповідними трансформаційними процесами використання трудового потенціалу, які проявляються в посиленні значущості інтелектуальної та освітньої складових поряд з гуманізацією соціально-трудоких відносин та необхідністю формування нових підходів до регулювання його компонентної структури через активну міжсекторальну співпрацю (форми соціального діалогу).

Використання інтелектуальної складової трудового потенціалу детермінують такі показники, як чисельність творців (винахідників, раціоналізаторів), чисельність фахівців, які виконують наукові та науково-технічні роботи, загальний обсяг інноваційних витрат, а також внутрішні поточні витрати на наукові та науково-технічні роботи, виконані власними силами наукових організацій. Перші два з них відображають особовий вимір використання інтелектуального потенціалу, а інші – забезпечують передумови для його продуктивної реалізації та вмотивованості його носіїв до подальшого розвитку через ефективізацію використання. Темпові пропорції між показниками, які виражають використання інтелектуального потенціалу України, дещо різняться, причому в деструктивному вираженні (рис. 1).

Так, загальний обсяг інноваційних витрат, як і внутрішні поточні витрати на наукові та науково-технічні роботи, характеризуються прискореним темповим зростанням, натомість чисельність винахідників та раціоналізаторів і фахівців, які виконують наукові та науково-технічні роботи за останні періоди – спадним.

Показники, що характеризують використання інтелектуальної складової, зокрема співвідношення чисельності винахідників та раціоналізаторів і фахівців, які виконують наукові та науково-технічні роботи, а також співвідношення загального обсягу інноваційних витрат та внутрішніх поточних витрат на наукові та науково-технічні роботи в розрізі регіонів, наведено на рис. 2 і 3.

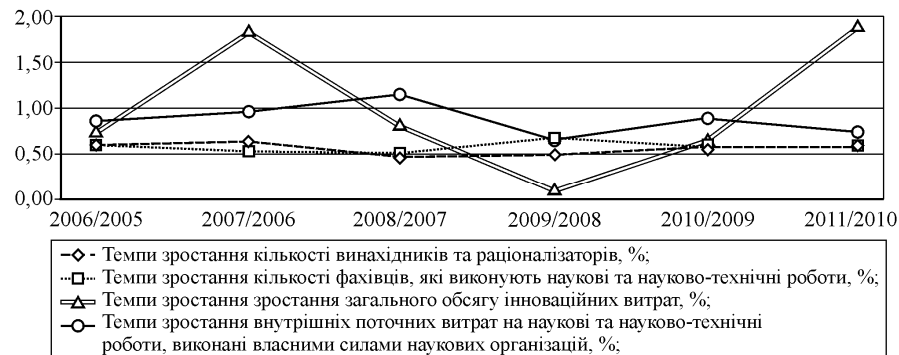

Рис. 1. Темпові зміни показників використання інтелектуальної складової трудового потенціалу України, 1995-2011 рр. [4]

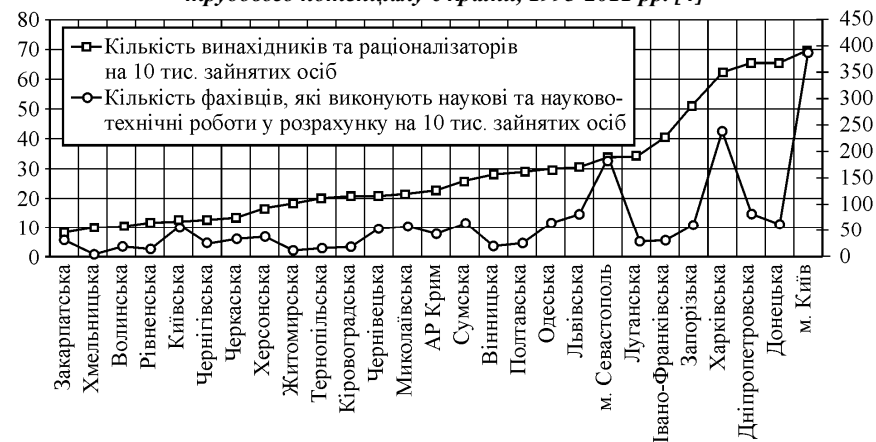

Рис. 2. Співвідношення чисельності винахідників та раціоналізаторів і фахівців, які виконують наукові та науково-технічні роботи, середнє значення за 1995-2011 рр. [4]

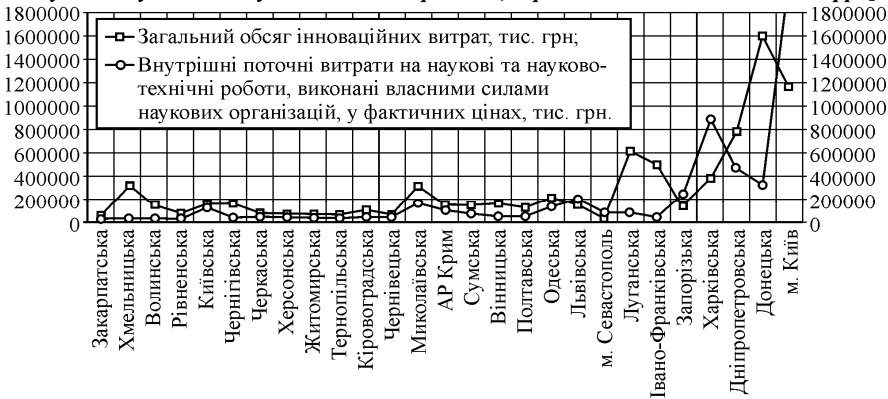

Рис. 3. Співвідношення обсягів інноваційних витрат і внутрішніх поточних витрат на наукові та науково-технічні роботи, виконані власними силами наукових організацій, середнє значення за 1995-2011 рр. [4]

Найбільша кількість винахідників і раціоналізаторів сконцентрована в Києві, на Донеччині, Дніпропетровщині та Харківщині. Аутсайдерами тут є Закарпаття, Хмельниччина і Волинь. Щодо фахівців, які виконують наукові та науково-технічні роботи, то найбільше їх зосереджено, окрім міст Києва та Севастополя, на Харківщині. Найнижче значення цього показника спостерігається на Хмельниччині, Житомирщині та Рівненщині. Звертаємо увагу на помітну диференціацію концентрації таких фахівців, які, очевидно, є носіями найвищого інтелектуального потенціалу, між різними регіонами. Це вкрай негативно, адже внаслідок цього формується явище так званого "інтелектуального колапсу", коли особи, які володіють достатніми інтелектуальними задатками, проте здійснюють свою трудову діяльність у регіонах з низькою інноваційною активністю та науково-технічною спеціалізацією, володіють значно нижчими можливостями використання своїх потенцій. За пониженої їх мобільності (відштовхуючим фактором може бути надзвичайно висока конкуренція в наукомістких галузях більш розвинених регіонів з низькою ймовірністю продуктивної зайнятості через "жорсткий відбір" процеси дезінтелектуалізації будуть неминучими, що в умовах переходу до інформаційного суспільства формуватиме величезні втрати у фазі використання трудового потенціалу та призведе до практичного унеможливлення його подальшого розвитку.

Щодо обсягів інноваційних витрат і внутрішніх поточних витрат на наукові та науково-технічні роботи, які виконані власними силами наукових організацій, то тут лідерами є також Київ, Донецька, Дніпропетровська та Харківська області. За обсягами інноваційних витрат серед лідерів є Івано-Франківська область. Для Львівщини ж характерне переважає концентрації фахівців з високим рівнем інтелектуального потенціалу супроти забезпечення ефективності використання трудового потенціалу в інтелектуальній складовій. Це засвідчує необхідність посилення ресурсного забезпечення діяльності таких фахівців у тих регіонах, де чисельність винахідників та раціоналізаторів і фахівців, що виконують наукові та науково-технічні роботи, за темповими характеристиками, є вищою супроти обсягів інноваційних і внутрішніх витрат. В іншому разі, процеси демотивації інтелектуальної діяльності будуть незворотними.

Простеження особливостей використання трудового потенціалу в інтелектуальній його складовій продемонструвало переважно позитивні тенденції. Проте тут постають проблеми в якісному вимірі. Кількісні показники не завжди об'єктивно відображають ситуацію щодо інноваційної активності й науково-технічної діяльності. Умови трудової діяльності осіб, що володіють відповідним інтелектуальним потенціалом та здатні генерувати нові прогресивні інноваційні рішення, часто характеризуються істотною відсталістю, з відсутністю необхідного матеріально-технічного оснащення. Інші аспекти організації праці для більшості винахідників та раціоналізаторів також є надзвичайно проблемними. Через це державне регулювання ефективності використання інтелектуальної складової повинно лежати в площині посилення якісного її аспекту через створення сприятливого середовища інноваційної активності.

Ефективність використання освітньої складової трудового потенціалу дає змогу простежити такі показники, як кількість кваліфікованих робітників, яких

підготовлено (випущено), кількість фахівців, випущених вищими закладами освіти, та кількість докторів і кандидатів наук, зайнятих в економіці України. Досить активне зростання кількості випущених фахівців вищими закладами освіти розпочалось з 2005 р., коли темпи скорочення кількості студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації почали проявлятися особливо різко (рис. 4).

Рис. 4. Кількість фахівців, випущених вищими закладами освіти та кількість підготовлених кваліфікованих робітників відносно темпів зміни окремих показників формування трудового потенціалу України, 1995-2011 рр. [3]

Підготовка кваліфікованих робітників перебувала на набагато нижчому рівні з незначними змінами. Якщо загалом за останні 16 років кількість фахівців, випущених вищими закладами освіти, зросла майже вдвічі, то щодо кваліфікованих робітників показник скоротився в 0,87 раза. Нинішня основна проблема вітчизняної системи освіти формується в силу демографічних скорочень та невідповідності інфраструктури ринку освітніх послуг (передусім у кількісному аспекті) реальним потребам населення й економік регіонів з урахуванням необхідності забезпечення нормального конкурентного середовища. Пропозиція місць вищих закладів освіти дає змогу забезпечити навчанням переважну частину молодих осіб, через що система професійно-технічної освіти поступово деградує. Як наслідок, брак на регіональних ринках праці кваліфікованих робітничих кадрів спостерігається вже сьогодні, а імміграційні процеси осіб переважно азійського походження поступово "компенсують" ці тимчасово вільні сегменти.

Варто зазначити, що за останні 16 років кількість докторів, зайнятих в економіці України, зросла майже в 1,3 раза, а кандидатів наук – майже в 1,5 раза. При цьому кількість фахівців, які виконують наукові та науково-технічні роботи у розрахунку на 10000 зайнятих, зменшилась у 0,96 раза. Те саме стосується кількості винахідників та раціоналізаторів на 10000 працюючих, яка скоротилась у 0,95 раза. Це свідчить про низьку інноваційну активність осіб, які мають вчені ступені. Кількість докторів наук за останнє 15-річчя найбільш істотно зросла у Чернівецькій (у 3,4 раза), Волинській (у 3,3 раза) та Хмельницькій (у 2,7 раза) областях, які за абсолютними значеннями є серед аутсайдерів. При цьому найвищий показник станом на 2011 р. спостерігався в Києві, а також на Харківщині, Львівщині та Донеччині. Щодо кількості кандидатів наук, зайнятих в економіці

України, то за останні 16 років найбільше вона зросла знову ж таки для Черкаської (у 2,4 раза), Волинської (у 2,4 раза), а також Івано-Франківської (у 2,3 раза) областей. Найвищий показник в останні роки спостерігався для Києва, Харківщини та Львівщини.

Отже, основний висновок щодо використання освітньої складової трудового потенціалу виникає на стику проблеми збалансованості підготовки фахівців системою вищих закладів освіти та робітників системою професійно-технічної освіти зі забезпеченням оптимальних конкурентних умов на ринку освітніх послуг та недопущення так званих "інфляційних" процесів в освіті. Іншу проблемну площину формує низька інноваційна активність осіб, котрі мають учені ступені. Тут знову ж таки може постати питання якості їх наукового рівня та здатності продукувати нові прогресивні рішення та втілювати теоретико-методологічні напрацювання у прикладному аспекті. Нові виклики перед вітчизняною системою освіти ставить і розвиток інформаційного суспільства в Україні з помітною трансформацією її пріоритетів. Хаотичність у такому переході призвела до низки проблем, які відображають ефективність використання трудового потенціалу в його освітній складовій. Підтримуємо позицію О. Макарової, яка виділяє ключові проблеми в освітній сфері, поєднуючи їх з тенденціями демографічного характеру. Серед них [1]:

- неймовірно швидко оновлення знань і технологій створює певні ризики. Усе сильніше зростає розрив між тими, хто має успіх на ринку праці, постійно підтримує та оновлює свої знання і навички, і тими, хто безнадійно відстає, не встигаючи за стрімко зростаючими професійними вимогами;
- економічно активне населення не буде в досяжному майбутньому достатньою мірою поповнюватися за рахунок молодих контингентів, які мають знання, що відповідають сучасним вимогам інноваційної економіки;
- інтелектуальний і творчий потенціал людей похилого віку не використовується повною мірою. У суспільстві існують негативні стереотипи стосовно ролі та здібностей старших людей.

Висновки. Реалії засвідчують, що трансформації використання трудового потенціалу країни є хаотичними, при цьому не формуються передумови подальшого розвитку його потенційних складових, через що говорити про детермінованість потенціалу як системи зі збалансованою компонентною структурою є неможливо. Виявлення ретроспективних особливостей використання трудового потенціалу в розрізі його інтелектуальної та освітньої складових дає підстави стверджувати про наявність диспропорцій у динамічних процесах окремих індикаторів, що зумовлюють подальші деструктиви у фазі його розвитку. Структурна зв'язаність компонентів трудового потенціалу є необхідною умовою економічного зростання, дестабілізація якої може призвести до істотних негативних соціальних, а надалі й – економічних наслідків. Все це актуалізує проблему розроблення механізмів та засобів державної політики регулювання трансформації використання трудового потенціалу для забезпечення соціально-економічного зростання країни.

Література

1. Макарова О. Старіння населення України: тенденції та наслідки / Олена Макарова: Новини : Вид-во Ін-ту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.idss.org.ua/arhiv/11_07_2011_makarova.zip.

2. Приймак В.С. Регулювання трансформації трудового потенціалу в регіональній системі ринку праці : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.02.03 "Організація управління, планування і регулювання економікою" / В.С. Приймак. – Львів, 2005. – 36 с.

3. Регіони України 2012. Статистичний зб. / Державна служба статистики України. – Ч. 1. – К. : Вид-во Держкомстат України, 2012. – 310 с.

4. Регіони України 2012. Статистичний зб. / Державна служба статистики України. – Ч. 2. – К. : Вид-во Держкомстат України, 2012. – 801 с.

5. Ціжма О.А. Трансформація структури використання трудового потенціалу регіону (на прикладі Івано-Франківської області) / О.А. Ціжма, Ю.І. Ціжма. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Vpr/Ekon/2009_7/52.pdf.

6. Шваб Л.І. Трансформація трудового потенціалу підприємства в інтелектуальний капітал та інноваційний продукт / Л.І. Шваб. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.nbu.gov.ua/e-journals/eui/2010_2/10shlikip.pdf.

Гринкевич С.С. Государственное регулирование трансформации использования интеллектуальной и образовательной составляющих трудового потенциала

Обоснована необходимость государственного регулирования трансформации использования интеллектуальной и образовательной составляющих трудового потенциала для обеспечения социально-экономического роста страны. Отмечены проявления влияния информационного общества на трансформации использования трудового потенциала. Проанализированы ретроспективные особенности использования интеллектуальной и образовательной составляющих трудового потенциала на макро-и региональном уровнях. Выявлены ключевые проблемы в трансформации использования интеллектуальной и образовательной составляющих трудового потенциала.

Ключевые слова: государственное регулирование, трудовой потенциал, трансформация использования трудового потенциала, интеллектуальная составляющая трудового потенциала, образовательная составляющая трудового потенциала.

Hrynkevych S.S. State regulation of transformation using intellectual education and employment potential of components

The necessity of state regulation of transforming the use of intellectual and educational components of the employment potential for socio-economic growth of the country. Specified manifestations influence on the transformation of the information society the use of labor potential. Analyzed retrospective features the use of intellectual and educational components of the labor potential at macro and regional levels. Identified key challenges in transforming the use of intellectual and educational components of the labor potential.

Keywords: government regulation, employment potential, transformation utilization of labor potential, intellectual component of labor potential, the educational component of the labor potential.

УДК 336.1

Аспір. А.Я. Крукка¹ –

Тернопільський національний економічний університет

ПОЗАБЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ ГАЛУЗІ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Розглянуто стан і перспективи недержавного фінансування галузі культури і мистецтва у сучасних умовах. Визначено проблемні аспекти інвестування культурно-мистецької сфери та запропоновано оптимальні шляхи вирішення задекларованих проблем на державному рівні. Досліджено роль меценатства у контексті соціальної відповідальності бізнесу. Запропоновано оптимальні напрямки залучення недержавних фінансових ресурсів у галузь культури і мистецтва з урахуванням зарубіжного досвіду.

Ключові слова: позабюджетне фінансування, меценатство, спонсорство.

¹ Наук. керівник: доц. Т.О. Кізіма, д-р екон. наук